

ЗВЕЗДАНО ЈАТО ПЛЕЈАДЕ -МИТ, СТАРА ПРЕДАЊА И ФОЛКЛОР КАО ОБЕЛЕЖЈЕ АСТРОНОМСКОГ ДОГАЂАЈА УНАКРСНЕ ЧЕТВРТИНЕ ТОКОМ ГОДИНЕ У ОКВИРУ ЗЕМЉИНЕ ОРБИТЕ ОКО СУНЦА

мр ГОРДАНА КОСТИЋ

Филозофски факултет, Чика Љубина 18-20, 11000 Београд, Србија
E-mail: gkostic@f.bg.ac.rs

Резиме: Плејаде или Влашићи су астеризам и расејано звездано јато у сазвежђу Бик, у близини сазвежђа Хијада. У Месјеовом каталогу носе ознаку М45. У грчкој митологији то име је коришћено за седам божанских сестара, кћери титана Атласа и океаниде Плејоне. Плејаде су код српског народа познате под именом Влашићи. У старом Египту сазвежђе Плејаде су представљали као седам суђеница, које одлучују о судбини људске душе након смрти. У стара времена све већу важност на небу је почела да добија раван еклиптике, у којој се Земља окреће око Сунца.

Као иницијално место за стварање тог новог састава послужило је седам звезда Плејада које су биле семе из кога је касније изникла Зодијак. Овакав наратив је забележена у индијској митологији, да би се објаснила прича одвајања седам жена великих ришија од својих мужева. Астеризам је познат од античких култура широм света, укључујући Келте, аустралијске Аборигине (из неколико традиција), Персијанце, Арапе, Кинезе, Маје, Астеке. Овај важни астеризам играо је кључну улогу при покушајима дефинисања астрономског рачуњања времена кроз календар старог света и његовом повезивању са вишим нивоима постојања кроз традицију и фолклор.

Дани унакрсне четвртине падају мање-више на пола пута између равнодневица (када сунце залази право на запад) и солстиција (када сунце залази на најсевернијој или најјужнијој тачки хоризонта). За овај рад од велике важности су поменути други и четврти квартал, односно од уздизања Плејада на небу - почетком маја, и њиховог видљивог нестанка - почетком новембра, и у вези с тим два празника која се славе у то име. Оба припадају Келтима – Белтане и Ноћ вештица.

Кључне речи: Плејаде, Влашићи, мит, традиција, фестивали, дани унакрсне четвртине, календар Колињи, Белтане, Ноћ вештица

1. УВОД

Плејаде (грч. Πλειάδες, лат. Pleiades) или *Влашићи* су астеризам и расејано звездано јато у сазвежђу Бик, у близини астеризма Хијада. У Месјеовом каталогу носе ознаку М45. (Слика.1) То је блистави скуп од 120 звезда, од којих се голим оком може видети девет најсјајнијих, јер су астрономи друштву од седам митских Плејада додали још Плејону и Атласа, њине родитеље. Имају заједничко порекло, кретање и мала растојања. Сматра се да броје и по неколико хиљада звезда. Временом се распадају, а старост им досеже од неколико милиона до неколико стотина милиона година. (Видети: <https://carpenoctem.rs>)

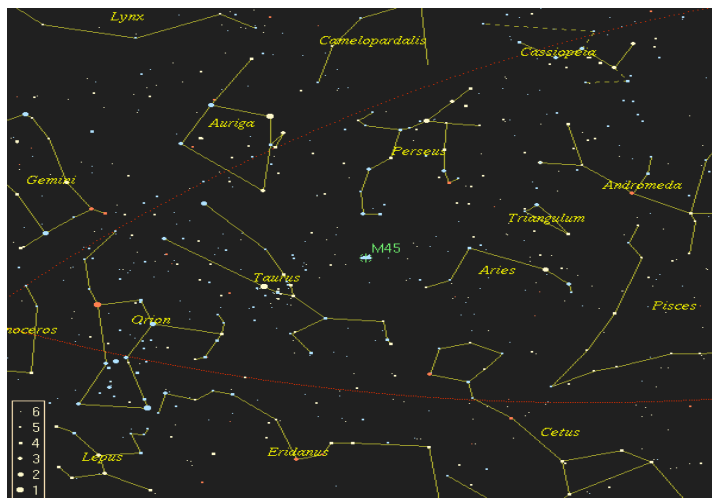
Слика 1: Звездано јато Плејаде. Прилог преузет са Википедије.

2. МИТОЛОГИЈА ПЛЕЈАДА У АСТРОНОМИЈИ

Име Плејаде (Πλειάδες), потиче из старогрчког πλεῖν („пловити“), због важности звезда у ограничавању сезоне пловидбе Средоземним морем, те се каже да је „сезона пловидбе започела њиховим хелијакалним порастом“. Једна од назива је πλεος (грч. „пун, много“) или πελειάδες (грч. „јато голубова“). Међутим, у грчкој митологији име се везује искључиво за

Плејаде, седам божанских сестара, а назив је наводно настао од имена њине мајке Плејоне, у значењу „кћери Плејоне“. (Слика бр. 2) Главне звезде које се налазе у Плејадама су:

- Алкиона (стгрч. Ἀλκυών, Halkuṓn): то је најстарија звезда која припада Плејадама и налази се на удаљености од 440 светлосних година од наше планете. Њена привидна величина је +2.85, а звезда је готово 1000 пута светлија од Сунца, јер је око 10 пута већа.
- Електра (стгрч. Ἠλέκτρα, Ēléktra): то је трећа звезда по величини сјаја, а такође се налази на истој удаљености од друге две. Њена привидна величина је +3.72.
- Маја (стгрч. Μαῖα, Maïa): то је звезда која има плавкастобелу боју и налази се на удаљености од око 440 светлосних година са привидном величином +3.87.
- Меропа (стгрч. Μερόπη, Merópe): по сјају је пета и то суб-гигантска звезда која има плавкастобелу боју привидне величине +4.14, смештена је више-мање на истој удаљености између осталих.
- Тајгета (стгрч. Ταῦγέτη): то је бинарна звезда која има привидну величину од +4.29 и нешто је ближа Сунчевом систему, на удаљености од 422 светлосне године.
- Келено (стгрч. Κελαινὼ): то је суб-гигантска двојна звезда плавкастобеле боје. Њена привидна величина је +5.45, а налази се на удаљености од 440 светлосних година.
- Стеропа (стгрч. Στερόπη, од στεροπή = "муња"): или Астеропа, „Светла“, „Треперава“, „Сунцолика“. По митологији Ареј је напаствовао Астеропу и она је родила сина Оеномаја, који је постао краљ Писе и отац Хиподамеје. Оеномај је, заједно са просцем своје кћерке Палопсе, погинуо у трци двоколица.
- Атлас (грч. Ἀτλας, лат. *Atlas*) или Атлант: то је друга најсјајнија звезда у јату Плејаде и налази се на удаљености од 440 светлосних година као и Алкиона. Привидна величина је +3.62.
- Плејона (грч. Πλειόνη): то је звезда која је на сличној удаљености од осталих и око 190 пута је сјајнија од Сунца. Има радијус 3.2 пута већи, а брзина ротације је око 100 пута већа од Сунца (Converse & Stahler, 2010, стр. 678–680).

Слика 2: Положај Плејада између сазвежђа Бика, Овна и Персеја.
Прилог преузет са Википедије.

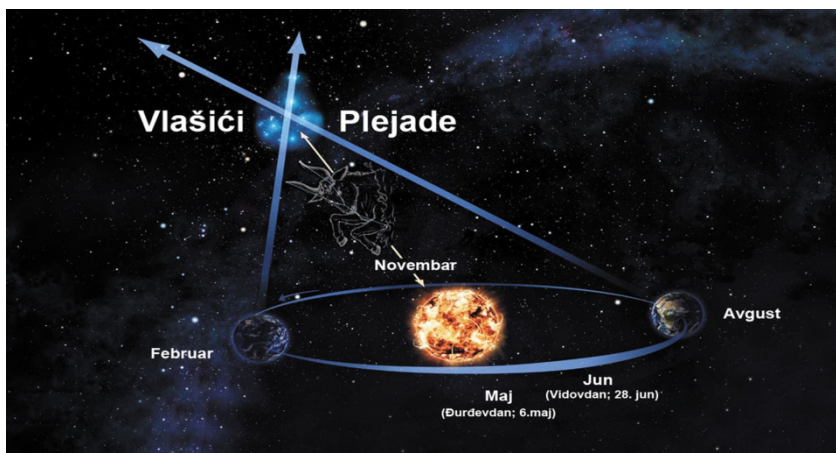
У грчкој митологији Плејаде су завршиле на небу након што су њине посестримае Хијаде (грч. *Hyades*, лат. *Suculae*; ћерке титана Атласа и океаниде Етре) умрле од туге за својим мртвим братом Хијантом. Плејаде су саме себи одузеле живот и тиме натерале врховног бога Зевса да их уздигне у небо и претвори у сазвежђе, у непосредној близини Хијада. У митовима су значајну улогу имале три: Маја је била мајка бога Хермеса, Мeroпа је постала жена коринтског краља Сизифа (Сизифове муке), а Електра је била мајка краља Дардана, праоца Ила, оснивача Троје. Од седам Плејада једна од њих је тешко видљива, а друга се види тек повремено. То су Мeroпа, која се стиди што се удала за смртника, и Електра, која је након пада Троје, распустила своју косу и лута небом као комета. (Замаровски, 1985, стр. 275) Према неким митовима, Плејаде су доносиле боговима амброзију из земаља на Западу. Томе одговара грчко име „*peleiaades*“, тј. голубице које лете у јату. Према другом тумачењу, њино име потиче од грчке речи „*pleo*“, - „пловим“, због тога што је њихов излазак (средином маја) означавао повољно време за пловидбу. Плејаде се такође по свом оцу још називају и Атлантиде. (Hart, 2004 стр.518.)

Као што смо већ истакли звездано јато Плејада је код свих народа била позната група звезда, па тако и код српског народа, позната под именом Влашићи.

3. ВЛАШИЋИ ЈЕ НАРОДНИ НАЗИВ ЗА ПЛЕЈАДЕ

У готово свим традицијама митских Плејада је било седам. Исто је и у српској. (Слика бр.3) У већини европских традиција Плејаде се замишљају као квочка са пилићима, седам сестара, или седам јарића. У српском народу

ово звездано јато је поистовећено са седморо браће.¹ Према једној легенди, није реч о седморо браће, већ о царевој кћери, пет змајева и робу.² Сваке године између Ђурђевдана и Видовдана они одлазе Ветровој, Сунчевој и Месечевој мајци да јој захвале за савет и тада се не виде на небу. (Јанковић, 1951, Зборник..., стр.137)

Слика 3: Влашићи. Прилог преузет са Википедије.

Име је народ објашњавао и тиме да се на основу положаја Влашића може проценити „на танку танцату влас“ које је доба ноћи, док се у Приморју говорило да се Влашићи тако зову, јер излазе из планине која је са влашке стране. Народна етимологија која назив Влашићи везује за Влахе сасвим сигурно је секундарног типа, пошто сличне називе за ово звездано јато имају и Руси (Волосожары) и Украјинци (Волосожари), који никада нису имали контакте са Власима.³

¹ Њихова имена су: Мика и Миока, Рака и Раока, Орисав и Борисав и, седми, Милисав. Присутна су и имена Воле и Волета, Рале и Ралета, Миле и Милета и мали Пржожак, затим Вао и Ваока, Мио и Миока, Скарабојо и Борисав и мали Биљурак, односно Миле и Милета, Раде и Радета, Боре и Борета и мали Пригимиз.

² Легенда каже да је царева кћи једног дана нестала из куле у којој је била затворена, а неки роб је кренуо да је тражи. Он наиђе на мајку пет змајева, од којих је један био изузетно добар стрелац и могао је да устрељи и „звезду на највишем небу“. Уз помоћ змајева роб је успео да пронађе цареву кћер. Влашићи су тај роб, змајеви и царева кћер.

³ Старословенски називи за Влашиће били су Власежелишти, Власожелишти, Власожилишти, Власожельци и Волосыни. Указивано је на три могуће етимологије од којих су две веома сродне и доводе ово име у везу са именицом vlās (рус. volos) у значењу 'длака', односно са именом древног словенског сточног бога Волоса (Велеса, Велеша). Друга етимологија везује име Влашићи за литванску реч véles у

На везу са умрлима могла би да указује и српска народна бајка о Бушану и змају у којој Бушан, пошто је пронашао сестру коју му је био отео змај, успева да оживи брата Милана којег је исти тај змај претходно убио. Милан се потом ожени царевом ћерком и са њом добије седморо златокосе деце, која убрзо поумиру једно за другим. Душе те деце су пале на небо у виду златних звезда и то је Седам Влашића. На исте идеје указује и веровање завележено у јужној Србији према коме су Влашићи били овчари, деца коју су Турци поклали. Чајкановић овде види хришћански утицај пошто су код хришћанских средњовековних писаца Влашићи представљали мученике. (Чајкановић, 1994, стр. 57)

Како је поменуто, народ је говорио да се Влашићи не виде од Ђурђевдана до Видовдана (када одлазе у посету Ветровој, Сунчевој и Месечевој мајци), па се говорило да „Ђурђевданска зора Влашиће затвара, а видовданска зора Влашиће отвара“. Сматрало се и да се Влашићи виде од Ђурђевдана до Петровдана и да својим појављивањем отварају лето и затварају зиму. Такође се веровало да од Видовдана до Велике Госпојине путују дању па се не могу видети од сунца. На основу положаја Влашића одређивано је доба ноћи. Када се појаве на Петровдан, кретало се у косидбу. Има назнака да су Влашићи били повезивани са идејом плодности и да им је приписивано повољно дејство на земљорадничке послове. Прво појављивање на небу често је био знак да треба почети неку врсту посла (вршидбу проса, орање и сетву и сл.)

У народној поезији Влашићи се помињу као просци звезде Данице (Венере), а учествују и у Сунчевим сватовима. Иако је тешко тврдити да је међу Србима постојао култ звезда као таквих, за Влашиће се може рећи да им је приписивана нека врста сакралног значаја. Чајкановић наводи да се у Срему о Божићу месио колач који је народ звао Влашићи, као и да се култни ресидуум види у обичају забележеном у Црној Гори да се старији људи прекрсте када угледају Влашиће или Даницу. У вези са овим би могао да буде и обичај да се о Божићу изјутра, када зађу Влашићи, печеница ставља на ватру. Народ је под страним утицајем усвојио и друге називе за ово звездано јато. Међу њима су забележени Квочка с пилићима и Бугарски кокошки. (Чајкановић, 1994, стр. 78-83)

4. ПРЕДАЊА О ПЛЕЈАДАМА У СТАРИМ КУЛТУРАМА

У старом Египту сазвежђе Плејаде су представљали као седам суђеница, које одлучују о судбини људске душе након смрти. Важно је било само запамтити њина имена, јер се једино изговарањем поименце, као нека врста бајалице, могло доћи до рајских подручја, смештених на далеким звездама.

значењу *imagines mortuorum*, односно за корен *vel*, ‘мртвац’, и за староенглеско *wæl*, ‘леш’, ‘онај који је остао на бојном пољу’.

Са астрономског аспекта Плејаде су посматране као матрица по којој је створено седам планета Сунчевог система. У древном граду Теби постојало је седам врата које је чувало седам свештеница, повезаних са седам стубова мудрости. Било је уобичајено да се Плејадама сваких седам година принесе људска жртва, како би се одржавао контакт са вишим нивоима. (Sparavigna, 2008, стр.184)

У најдавнијој прошлости посматрало се упоришна оса поларности, тако да су звезде непосредно изнад Северног земљиног пола имале доминантну улогу. Међу тим звездама нарочито су се истицале оне које су чиниле сазвежђа Великог медведа. По индијској митологији тих седам звезда поистовећено је са седам великих мудраца (ришија) који су управљали нашом планетом. Међутим, у једном тренутку људске праисторије на небу је све већу важност почела да добија раван еклиптике у којој се Земља окреће око Сунца. Као иницијално место за стварање тог новог састава послужило је седам звезда Плејада које су биле семе из кога је касније постао Зодијак.

Слика 4: Небески диск из *Небре*. Најранији познати приказ Плејада вероватно је овај севернонемачки артефакт из бронзаног доба, датиран приближно у 1600. годину пре нове ере. Прилог преузет са Википедије.

Овакав наратив је забележен у индијској митологији, да би се објаснила прича одвајања седам жена великих ришија од својих мужева. Наиме, некада давно постојало је доба у којем су демони уништавали свет и при томе задавали много брига и људима и боговима. Како би их победили богови су морали сакупити семе бога Шиве, који је иначе био познат по својој енергији и моћи. Када су коначно дошли до тог семена, оно је стављено у посебно одабрано језеро, чија је вода неутралисала силну енергију која се посвуда ширила. Прича даље каже да су се жене седам великих ришија одлучиле

окупати баш у том језеру. Шест њих је ушло у воду, док се седма из опреза задржала на обали. Резултат тога је била изненадна трудноћа која није остала незапажена од стране мужева. И све те жене, осим једне, биле су протеране из поларног подручја и насељене поред еклиптике. Шест ришијевих жена је на крају родило Картикеја (Kartikeya- Марс, планета или бог), који је већ седми дан након рођења убио Тараку (Taraka), моћног вођу демона, и на тај начин ослободио богове од тортуре демона. Такође, утицај Плејада у индијској астрологији повезан је са развојем божанских својстава у људима. (Reiche, 1981, стр. 203-204)

Сазвежђе је познато од античких култура широм света (Слика 4), укључујући Келте (Беллтане), Хаваје (називају их *Макаличи*), Маоре (који их зову *Матарики*), аустралијске Аборигине (из неколико традиција), Персијанце (на хиндском и урду језику, *نیرو* - *Парвин*, или *عبرو* - *Парви*), Арапи, Кинези (који су их звали 昴 “*мао*”), Кечуа, Јапанци (који их зову *ル / スハル*- *Субару*), Маје, Астеци, Сијукси, Киове, Чироки. Каталози вавилонских звезда Плејаде именују као *МУЛМУЛ*, што значи „звезде“ (дословно „звезда звезда“), и воде их на листи звезда дуж еклиптике, што одражава чињеницу да су биле близу тачке пролећне равнодневнице 23. век пре н.е. У Јапану се астеризам помиње под именом *Мутсурабоиши* („шест звезда“) из 8. века, а сада познат као *Субару*. (Видети: <https://soulfood.rs/plejade-otvaraju-vrata-nebeskih-s...>)

Неки грчки астрономи сматрали су их засебним сазвежђем, а спомињу их Хесиод у „Послови и дани“ (618-23) и Хомер у „Илијади“ и „Одисеји“⁴. Такође се помиње и у делу „Геопоника“ (Γεωπονικά- грч. „пољопривредни радови“), које представља пољопривредна знања у 20 књига, сакупљена за време владавине византијског цара Константина VII Порфирогенита, током X века у Цариграду. У исламу неки учењаци су сугерисали да су Плејаде (ат-тураија) „звезда“ која се спомиње у Сури Ан-Наџм („Звезда“) из Кур’ана. У Библији се помиње три пута (Књига о Јову, 9:9; 38:31 и Књига пророка Амоса, 5:8).

Унутар астеризма Плејаде најистакнутије место има звезда Алкиона. За њу су бројне културе сматрале да игра улогу средишта око које се окреће наше Сунце. Да би направила пун круг потребно је 26000 година, што је отприлике једнако прецесијском циклусу. Управо ова звезда је била изузетно важна за Маје, јер је преко контакта планете Венере са њом формулисан целокупни календар. Један такав контакт обележен је као фамозно “рођење Венере”, 11. августа 3115. године пре н.е. и означио почетак мајанског

⁴ Астеризам Хомер не помиње, мада говори о суседном Ориону, са наглашеним исказом „Орионова снага“. То је управо начин како Ориона спомиње Хесиод у свом делу. Оба аутора упућују на «снагу» астеризма, алудирајући на његов привидан сјај.

календара.⁵ Фамозне 2012. године дошло је до њеног потпуног поклапања, што је означило ново Венерино рођење и почетак другачијег доба. (Andrews, 2004, стр. 293.)

5. ИЗ ИСТОРИЈЕ АСТРОНОМИЈЕ

Како је истакао Галилеј природа је књига, са универзалним језиком математике, док је само небо отворена књига, која би могла бити писана применом одговарајуће егзегезе, тј. бити покушано да се декодира порука, коју су богови или слични њима писали преко небеских сфера. Галилео Галилеј (Galileo Galilei, 1564 — 1642) је био први астроном који је Плејаде гледао телескопом. Тиме је открио да јато садржи много звезда, сувише пригушених да би се могле видети голим оком. Своја запажања, укључујући скицу Плејада на којима се види 36 звезда, објавио је у свом делу *Sidereus Nuncius*, 1610. године. (Grujić, 2017, стр.383) (Слика бр. 5)

Слика 5: Прва илустрација Плејада из Галилејевих списа.
Прилог преузет са Википедије.

⁵ Као и у другим традицијама, Плејаде су и овде одиграле улогу календарског праћења једног великог временског циклуса. Наиме, сваких осам година током неколико сати, после сумрака у мају, планета Венера се може видети врло близу Плејадама. Сваки пут када дође на то подручје неба она се, гледајући са земље, привидно приближава средишњој звезди. Године 1972. Венера се примакла Алкиони на размаку од једног степена. Приближавање се настављало и идућих година. Током 2004. године Венера је већ била веома близу.

У XVIII веку знатан број већ угледних астронома се трудило да јато Плејада представе као физички повезане звезде, а не као случајно поравнање. Енглески астроном Џон Мичл (John Michell, 1724 – 1793) је израчунао 1767. године да је вероватноћа случајног поравнања толико сјајних звезда само 1 на 500 000, и тако претпоставио да Плејаде, као и многа друга јата звезда морају бити физички повезана. Када су први пут направљене студије о правилном кретању звезда, утврђено је да се све оне крећу у истом смеру по небу и истом брзином. То је био тада несвакидашњи успех у домену посматрања неба.

Француски астроном Шарл Месје (*Charles Messier*; 1730-1817) измерио је положај јата и уврстио га као М45 у свој каталог објеката сличних комети, објављен 1771. године. Заједно са маглином Орион и јатом Пресеппе, Месиеово укључивање Плејада забележено је као запажено, јер је већина Месиеових објеката било много слабије и лакше их је било заменити са кометама. Једна од могућности је да је Месие једноставно желео да има већи каталог од свог научног ривала Галилеја, чији је каталог из 1755. године садржао 42 сазвежђа. Едме-Себастиен (?) је затим 1782. године на основу својих посматрања 1779. године нацртао мапу од 64 звезде Плејаде, коју је објавио 1786. године.

Слика 6: Векер, *Плејаде* (1885)
Прилог преузет са Википедије.

Слика 7: W. A. Bouguereau, *Изгубљена Плејада* (1884)
Прилог преузет са Википедије.

6. МИСТИЧНО ЈАТО ПЛЕЈАДА У ОКВИРУ ДЕФИНИСАЊА АСТРОНОМСКОГ РАЧУЊАЊА ВРЕМЕНА КРОЗ КАЛЕНДАР

Током задњих десетак хиљада година ниједна скупина звезда на небу није изазвала тако велику пажњу као Плејаде. Овај важни астеризам игра кључну улогу при покушајима дефинисања астрономског рачуњања времена кроз

календар старог света и његовом повезивању са вишим нивоима постојања кроз уметност, традицију и фолклор. (Слике 6. и 7.)

У традиционалној астрономији постоји осам главних сезонских подела сваке године, а обухватају мартовску и септембарску равнодневицу, јунски и децембарски солстициј (летња дугодневица и зимска краткодневица) и четири пунктирана дана између четвртина. Дани унакрсне четвртине падају мање-више на пола пута између равнодневица (када сунце залази право на запад) и солстиција (када сунце залази на најсевернијој или најјужнијој тачки хоризонта). За овај рад од велике важности треба поменути други и четврти квартал, односно од појаве Плејада на небу почетком маја, и њиховог видљивог нестанка почетком новембра. У вези с тим повезана су два фестивал, која се славе у то име и оба припадају традицији Келта – Белтане и Ноћ вештица.

Али, на почетку, требало би напоменути значај календара Колињи и његов астрономски формат календарске године који представља. Можда је овај календар далеко старији, пошто су календари, по обичају, још конзервативнији од обреда и култова.

6.а. Галско - Колињски календар

Календар из Колињи-ја је најстарији познати келтски соларно-лунарни ритуални календар. Откривен је у Колињиу (Coligny) у Француској, а налази се у гало-римском музеју Palais des Arts, у Лиону. Потиче с краја II века н. е., када је Римско царство наметнуло употребу Јулијанског календара у Римској Галији. Календар је изворно био једна огромна плоча, али је данас сачуван у фрагментима. Натписи су на галском, са латинским знаковима и римским бројевима.

Колињи календар је покушај помирења месечевих и сунчаних циклуса, али месечеве фазе су се сматрале важнијим, јер сваки месец увек започиње истом месечевом фазом.⁶ Месеци су вероватно започињали на новом месецу, а сваке две и по године додавао се 13. интеркаларни месец како би се лунације ускладиле са соларном годином.

Датум њеног настанка није познат, али подударност острвског келтског и континенталног келтског календара сугерише да би неки рани облик могао датирати још из прото-келтских времена, отприлико око 800. године пре.н.е. Календар Колињи приказује сложену синхронизацију соларног и лунарног месеца. (McCluskey, 1990, стр. 163–74)

⁶ Календар користи математички распоред како би одржао нормалан календар од 12 месеци у синхронизацији са Месецом, а цео састав синхронизује додавањем интеркаларног месеца на сваких 2,5 године. Календар Колињи региструје петогодишњи циклус од 62 лунарна месеца, подељена на „светло“ и „тамно петнаест дана (или пола месечевог циклуса).

Слика 8: „Календар из Колињиа“ је галски календар нађен у месту Колињи, код Лиона (1897), поред главе бронзане статуе младе мушке фигуре. Прилог преузет са Википедије.

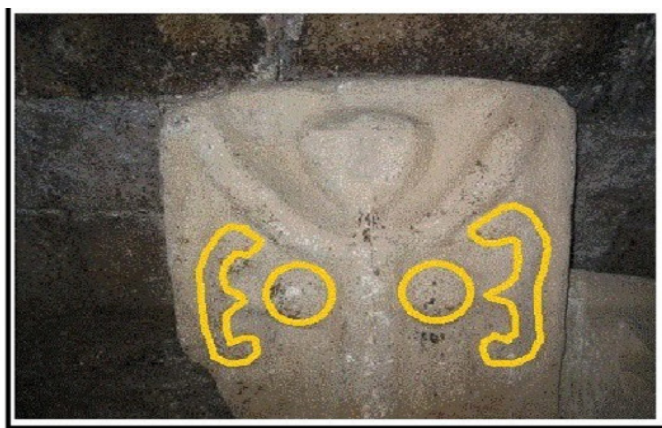
6.6. Плејаде – астрономски корени у календару

Плејаде су хелијакалне звезде, што значи да их посматрач види као групу звезда које излазе и залазе на небу, што је најављивало рођење светлости и таме. Подижући се у мају, Плејаде би означиле званични почетак лета (светло). Као резултат прецесија током векова у Европи, Британским острвима, као и на Балкану, Плејаде су слављене и обележаване фестивалима, ретко у изворном облику. Дани повезани са познатим традиционалним хришћанским празницима, чији су астрономски корени углавном заборављени, представљени су овако:

- Први међучетвртински дан (4. фебруара): Imbolc (келтски: "у млеку"), Дан свете Бригите (Brigit), Candelmas, Дан мрмота, Setsubun (Јапан)
- Други дан међу четвртинама (5. маја): Beltane (келтски: "Bel-ватра", долазак лета), Први мај (Mayday), Walpurgisnacht, благодан Заћећа Mariјina, Ђурђевдан

- Трећи дан у четвртину (7. августа): Lughnasa (келтски: "игре Lugh"), Lammias (misa о крушницама), Lughnasadh (келтски: "игре Луга"), блаждани св. Oswalda и св. Justusa od Lyona.
- Четврти дан у четврт четвртине (7. новембар): Samhain (келтски: "крај лета"), Ноћ вештица, Блаждан Свих свтих, Блаждан свих душа. Такође и Митровдан.

(Видети: <https://hr.gsusigmanu.org> > 43)

Слика 9: Келтски стећак из Шпаније, 7. век н.е. Кругови су Сунце истока и запада, а са стране је соларни симбол С (огњила, оцила). Ради се о приказу мајског и новембарског квартала у календару. Прилог преузет са Википедије.

Међу острвским Келтима година је била подељена на светлу и тамну половину. Како се дан сматрао започињањем заласком Сунца, тако је и година започињала доласком таме, у CalanGaeaf / Samhain (око 1. новембра у модерном календару). Светла половина године започињала би у CalanHaf / Bealtaine (око 1. маја, по модерном календару). Ово обележавање фестивала који почиње вече пре фестивалског дана још увек је видљив у слављима и фолклорним праксама међу Галима, као што су традиције *Oíche Shamhna* (Samhain Eve) међу Ирцима и *Oidhche Shamhna* међу Шкотима. (Chadwick, 1970, стр.84) Келтски фестивали су били средство за поштовање ритмова и промена годишњих доба и благодати која је дала Змеља. У плесу, песми, гозби и даривању, Келти су склопили пакт са земљом путем својих фестивала како би мудро искористили ту благодат и вратили за дарове које су добили. У келтсто-галским празницима Samhain, Briganti, Bealtaine и Lughnassadh, склапао се пакт какав су наши преци склопили са Мајком Земљом. (Chadwick, 1970, стр.105)

Слика 10: Ирски и шкотски празник ватре „Белтане“; у гермаским земљама позната као „Валпургијска ноћ“. Прилог преузет са Википедије.

Белтане (Слика бр.10) односи се на Пролећну равнодневицу где живот започиње изнова, а такође и на Летњу дугодневицу, врхунац врућине и светлости лета. Уочи 30. априла на северној хемисфери (31. октобра на јужној хемисфери) означава време за нас да започнемо белтаниске обреде.⁷ Прославу предводе Краљица и Зелени човек, који представљају плодност и обнову Белтане. У Белтанеу су биле запаљене ломаче и око њих би било плеса и весеља, укључујући акробатске скокове по горућим цепаницама како би показали нашу одважност и јунаштво док смо заволели свог љубавника, Земљу. Потом би се постављали или носили венци од цвећа и врпце. Животиње би биле одевене у цвеће и парадирале у прослави. На вратима и улазима вешале би се гране са зеленим лишћем и црвеном бобицом, које би симболисале божанску заштиту која је дар светлости у успону. Зелена и црвена свете су боје вилинског царства. Људи би носили маске животиња, птица и елементарних духова шуме. Било би окупљања међу дрвећем и у шумарцима те снажних обреда проласка који су предвиђали пролазак старије

⁷ Реч Белтане (Bealtaine или Beltaine) значи „светла ватра“, али то нема везе са именом галског бога Беленосом. Беленос је био бог Сунца из каснијег галског пантеона, али нема еквивалента у ирским митовима који су покренули овај фестивал. Белтане слави почетак лета и испуњење лагане половине године. До овог тренутка зимски краљ је владао светлом у име Богиње, али са Белтаном, каои сви свети тренуци у келтском календару, свечаношћу се мора признати прелазак старије силе како нова преовладава.

генерације и долазак нове. Белтане је почашћен благословом Врбе. Врба носи близаначке магије, старије жене која је исцелитељка и примаља, као и млађе жене чији су апетити и материца зрели за љубав, секс, зачеће и рођење. (MacKillop, 1998, стр. 136. У „Речнику“ под В – „*Beltane*“)

Ноћ вештица (енгл. *Halloween*), позната и као Ноћ свих светих, прослава је која се у многим земљама обележава 31. октобра, уочи хришћанског празника Сви свети. Започиње период посвећен сећању на мртве, као што су свеци, мученици и други преминули. Порекло овог празника датира још од античке келтске светковине Самајн посвећене истоименом паганском божанству. Келти, који су живели на просторима данашње Ирске, славили су своју Нову годину 1. новембра. Ноћ пред Нову годину славили су Самајн. Веровали су да се тада духови мртвих враћају на земљу узрокујући проблеме и уништавајући усеве. Келтски пагански свештеници градили су огромне ломаче, где су се људи окупљали како би спалили усеве и животиње као жртве келтским божанствима. У току прославе носили су костиме, углавном од животињских глава и коже. На ногама су носили папуче од мајмунове коже. (MacKillop, 1998, стр. 287. У „Речнику“ под Н – „*Halloween*“)

Слика 11: „Ноћ вештица“ (енгл. *Halloween*), позната и као Ноћ свих светих, прослава је која се у многим земљама обележава 31. октобра, уочи хришћанског празника Сви свети. Прилог преузет са Википедије.

7. ЗАКЉУЧАК

Током задњих десетак хиљада година ниједна скупина звезда на небу није изазвала тако велику пажњу као Плејаде. Овај важни астеризам играо је кључну улогу при покушајима дефинисања астрономског рачуњања времена кроз календар старог света и његовом повезивању са вишим нивоима постојања кроз уметност, традицију и фолклор. У грчкој митологији познате као Плејаде, код народа Балкана као Влашићи, у келтском фолклору као календарско праћење од маја до новембра. Помиње се и у древном наративу

многих култура, пре свега египатске, индијске, мајанске, као јато звезда које одређују и воде судбину човека.

Литература

- Andrews Munya: 2004, *The Seven Sisters of the Pleiades: Stories from Around the World*, North Melbourne, Victoria, Australia.
- Grujić, P.: 2017, "Astronomy and Mytology", *Publ. Astron. Obs. Belgrade* 96, 381-388.
- Замаровски, Војтех (1985). *Јунаци античких митова: Лексикон грчке и римске митологије*, Загреб
- Јанковић, Ненад Ђ. (1951). „Астрономија у предањима, обичајима и умотворинама Срба“, *Српски етнографски зборник* LXII, Београд
- McCluskey, Stephen C. (1990). "The Solar Year in the Calendar of Coligny". *Études Celtiques*, 27, pp. 163–74.
- MacKillop, James (1998). *Dictionary of Celtic Mythology*. Oxford University Press
- Reiche, H. (1981). The Language of Archaic Astronomy, in K. Brecher and M. Feirtag (eds), *Astronomy of the Ancients*, MIT Press.
- Sparavigna, A. (2008). *The Pleiades: the celestial herd of ancient timekeepers*. London
- Chadwick, Nora (1970). *The Celts*. London
- Converse, Joseph M. & Stahler, Steven W. (2010). "The dynamical evolution of the Pleiades". *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society*. 405 (1): 666–680
- Hard, Robin (2004). *The Routledge Handbook of Greek Mythology*, London
- Чажкановић, Веселин (1994), *Стара српска религија и митологија*, Београд

Веб - сајтови:

<https://carpenochem.rs>

<https://soulfood.rs> › [plejade-otvaraju-vrata-nebeskih-s...](#)

<https://sr.wikipedia.org> › [sr-ec](#) › [Плејаде \(звездано ј...](#)

**PLEIADES STAR CLUSTER - MYTH, OLD LORE AND FOLKLORE
AS A FEATURE OF THE ASTRONOMICAL EVENT OF THE CROSS-
QUARTERS DURING THE YEAR WITHIN THE EARTH'S ORBIT
AROUND THE SUN**

The Pleiades or Vlašići are an asterism and scattered star cluster in the constellation Taurus, near the constellation Hyades. In Messier's catalog they are marked M45. In Greek mythology, that name was used for seven divine sisters, daughters of the titans Atlas and oenaides Pleione. The Pleiades are among the Serbian people known as Vlašići. In ancient Egypt, the Pleiades constellation was represented as seven judges, who decide the fate of the human soul after death. In ancient times, the plane of the ecliptic, in which the Earth revolves around the Sun, began to gain more and more importance in the sky. The seven stars of the Pleiades served as the starting point for the creation of that new composition, which were the seeds from which the Zodiac later emerged. Such a narrative is recorded in Indian mythology, to explain the story of the separation of the seven wives of the great rishis from their husbands. The constellation is known from ancient cultures around the world, including the Celts, Australian Aborigines (from several traditions), Persians, Arabs, Chinese, Mayans, Aztecs. This important constellation played a key role in attempts to define astronomical timekeeping through the ancient world calendar and its connection to higher levels of existence through tradition and folklore. The cross-quarter days fall more or less halfway between the equinoxes (when the sun sets due west) and the solstices (when the sun sets at its northernmost or southernmost point on the horizon). For this work, the second and fourth quarters were mentioned, that is, from the appearance of the Pleiades in the sky - at the beginning of May, and their visible disappearance - at the beginning of November, and in connection with that, the two holidays that are celebrated in that name. Both belong to the Celts – Beltane and Halloween.

Key words: Pleiades, Vlašići, myth, tradition, festivals, days of the cross quarter, the Coligny Calendar, Beltane, Halloween